

Római kori védműrend- szer nyomai az aquincu- mi katonavárostól észak- ra

(Bp., III. ker. Filatorigát)

A Bp. III. ker. Filatorigát – volt HÉV megálló, majd BKV területen a Baumax cég üzletház építését határozta el. A régészeti védetség alatt álló, nagykiterjedésű területen a beépítési terv mélygarázst is tervezett. Idei kutatásunk szondázó jellegű volt, annak megállapítására, hogy a római kori területfelhasználás (temető illetve beépítettség) milyen feltételekkel teszi lehetővé a mélygarázs építését. A szondázó jellegű feltárás eredményeitől függően végezzük majd el az építkezést megelőzően a terület teljes feltárását.

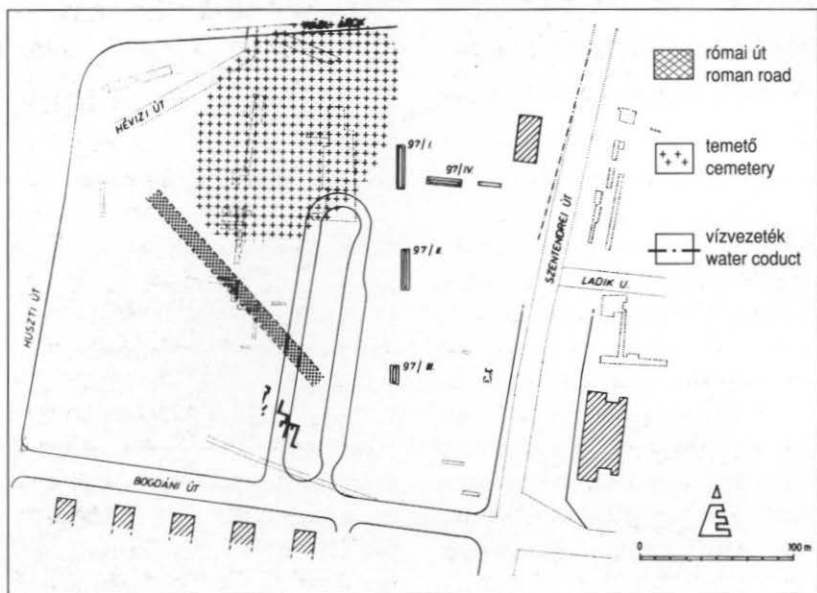
A szóban forgó telek az aquincumi katonaváros északi temetőjének feltárt részei és a polgárvárost a katonavárossal összekötő észak-déli főútvonal, illetve a vízvezeték nyomvonala közötti területen helyezkedik el. (25.kép) A korábbi feltárások alapján várható volt a temető keleti szegélyének előkerülése (ZSIDI 1990 723–729), valamint a déli részeken egy diagonális út és annak déli részéhez csatlakozóan épületek (HAMPEL 1891 52) előkerülése. Különösen fontos volt a

Remains of the Roman fortification system north of the Aquincum Military Town

(Bp, District III, Filatorigát)

The Baumax firm has decided to construct a business center in the District III of Budapest, near what had been the "Filatorigát" commuter train stop (subsequently owned by the Budapest Traffic Company). This extensive area, protected by archaeological heritage laws, is also designed to accommodate an underground parking facility. Investigations this year took place in the form of test excavations in order to determine the manner in which this construction plan can be fit within the framework of Roman Period land use (cemetery and settlement occupation) studies. Rescue excavations preceding building work will be carried out on the basis of this excavation survey work.

The area under discussion here is bordered by the excavated sections of the northern cemetery that belonged to the Aquincum Military Town, the north to south main road that connected the Civil and Military Towns and the line of the aquaduct (Figure 25). On the basis of previous excavations, the discovery of the cemetery's eastern edge can also be anticipated



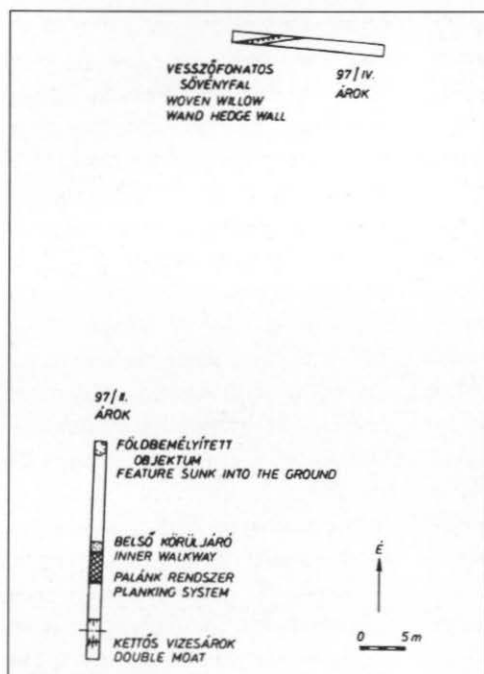
25. kép

mélygarázs építése szempontjából a római kori szintek meghatározása.

A kutatóárkokat — az idő és a pénzügyi lehetőségek figyelembevételével — úgy alakítottuk ki, hogy azok a tervezett mélygarázs területét mind észak-déli, mind pedig kelet-nyugati irányban átfogják. A telek a tőle nyugatra lévő területekhez képest kb. 1,5–2 méterrel magasabban fekszik, — ami a korábban a környéken végzett kutatások alapján, — újkori, vastag feltöltés eredménye. Észak-déli irányban három (97/I–III.), kelet-nyugati irányban egy kutatóárkot (97/IV.) húztunk.

(ZSIDI 1990 723-729), while a diagonal road with adjacent buildings along its southern side will probably occur in the southern section of the territory to be studied (HAMPEL 1891 52). Special emphasis was laid on the identification of Roman Period layers that are of special importance from the viewpoint of the underground parking lot.

Although the test trench system was designed with regard to limitation of time and the financial budget, but in a way that encompassed both the entire north to south and east to west dimensions of the area. The altitude of the



26. kép

A kutatóárkok mindegyikében (26.kép) – mint az várható volt – egy igen vastag újkori (salakos illetve téglagyári) törmeléken kellett átjutnunk, mely alatt 2–4 méteres változó mélységben értük el az újkori rétegek alatti, változó vastagságú (20–60 cm) humuszréteget. E humuszrétegből történtek beásások a római korban az altalajba. A 97/II.,IV. árkokban az altalaj sárga homokos volt, s a másik két árokénál magasabban jelentkezett. Ezzel szemben a 97/I.

investigated territory to its west lay some 1.5-2 m above the modern surface. Previous research has shown that this difference is due to a thick Modern Age fill that had accumulated here. Three north to south trenches (97/I-III) and a single east to west trench (97/IV) were opened in this part of the studied area.

As had been expected, a Modern Age deposit of considerable thickness (including slag and brickyard rubble) had to be penetrated before the 20-60 cm thick humus layer was reached at depths varying between 2 and 4 meters (Figures 26). Roman period features were dug into the subsoil from this layer of humus. In Trenches 97/II and

IV the subsoil was yellowish and sandy and was found at a higher level than in the other two trenches. In contrast to this phenomenon, according to Ferenc Schweizer, a geomorphologist, Trench 97/1 contained a natural depression formed by a spring's basin. The test trench almost coincides with the Roman Period ditch into which this basin opened. Human bone, a Roman brick and a simple carved stone architectural ornament were found below the Modern Age

árokokban, Schweizer Ferenc geológiai szakvéleménye alapján, egy természetes forrástó mesterséges kimélyítését találtuk. A kutatóárok és a forrástóból kimélyített árok nyomvonalak csaknem egybeesnek. Az árok újkori betöltése alatt emberi csontot, római kori téglát és egyszerűbb építészeti faragványt találtunk. Ez arra utal, hogy az árok a közeli római kori temető használata idején, vagy annak felszámolásakor már létezett. A 97/I. kutatóárok déli szegélyénél kezdődött az a homokos magasabb sziget, amely a 97/II. és a 97/IV. árokban került elő. A homokos sziget szintje ismét esik a 97/II. árok déli részén, s a 97/III. árokban már egy, a vízfeltörések nyomát viselő alacsony ártér, vagy meder természetes betöltődését találtuk. A szürke, kemény, iszapos réteg viszonylag gazdag volt leletanyagban, objektumot azonban nem találtunk. A leletanyag egyenesen oszlott meg, a zömét alkotó kerámia túlnyomó többsége igen kicsire összetöredezett darabokból állt. Mindezek a meder természetes betöltődésére utalnak.

A kutatóárok feltárása során temető nyomát — eltekintve a 97/I. árokban előkerült néhány szórvány csonttól és kőfaragványtól — nem találtuk. A katonaváros északi temetőjének keleti szegélye valószínűleg e területtől nyugatra helyezkedhetett el.

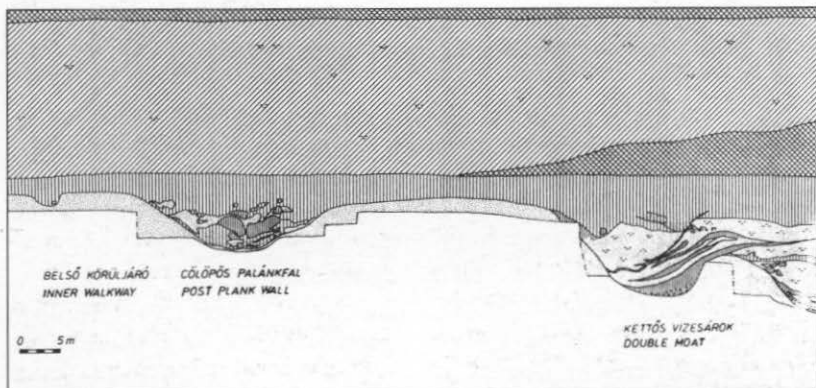
fill deposited in this ditch. This shows that the ditch had already been opened both when the nearby Roman cemetery functioned and was abandoned. The sandy island detected in Trenches 97/II and 97/III, lying at a somewhat greater altitude, began at the southern edge of Trench 97/I. Its altitude, however, decreased in the southern section of Trench 97/II. Trench 97/III already shows characteristics of a floodplain or riverbed profile with deposits left by renewed inundation. The gray, hard layer of silt was relatively rich in artifacts, however, it contained no features. The evenly distributed find material mostly consisted of heavily fragmented ceramic sherds. These phenomena are indicative of natural deposition in this riverbed.

Aside from the sporadically found human bone and the stone carving, no traces of the cemetery were found when Trench 97/I was opened. The eastern edge of the Military Town's northern cemetery probably lay further to the west of this area.

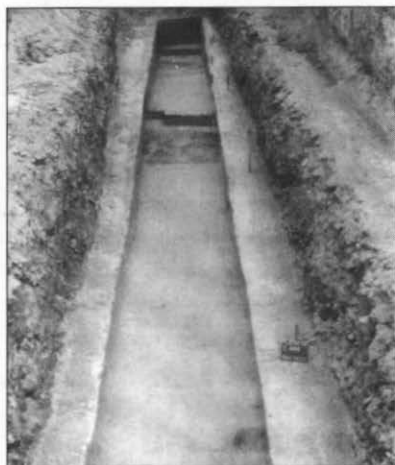
On the other hand, details of a major Roman Period feature, surrounded by a system of fortifications, were located on the sandy elevation surrounded by the spring's natural basin and the riverbed. The east-west fortification system could be clearly observed in the profile section of

A természetes forrástó és a mélyenfekvő meder által körülvevett magasabb homokszigeten azonban egy védműrendszerrel körbevett nagyobb római kori objektum néhány részlete került elő. A 97/II. árok metszetében jól megfigyelhetők az objektum kelet-nyugati véd-

Trench 97/II (Figure 27, 28). Three structural elements of the east-west section of the fortification were recognized. Of these, the northernmost element is a yellowish slightly clayey fill that occurred above a certain level. On its southern edge, this fill was adjacent to a timber structure fortified by posts.



műszakaszának szerkezetét. (27., 28.kép) Az árokban a kelet-nyugati irányú védműszakasz szerkezetének három elemét azonosíthattuk. A legészakibb szerkezeti elem a magasabban jelentkező sárga, kissé agyagos töltés. Ennek déli oldalához csatlakozik a cölöpökkel erősített palánkszerkezetű fal. Ettől délre egy kettős árok keresztmetszete rajzolódott ki. A védművekhez tartozó rétegek nem kerültek elő, betöltésükből is csak igen csekély számú, jellegtelen kerámia származik. A 97/I. árokban észlelt, természetes forrás-



27-28. kép

tóból alakított árok minden valószínűség szerint e védműrendszer árokelemének észak-déli szakaszát alkothatta.

A 97/II. és a 97/IV. árkokban, a védművekkel körülvelt területen belső objektumok maradványait is megtaláltuk. A 97/II. árkokban cölöplyukakat, árkocskát és egy négy-szögű, félig földbemélyített objektumot tártunk fel. Ez utóbbi betöltéséből római kori házikerámia, csonteszköz került elő, és egyik sarkában süítőplatnit tártunk fel. A 97/IV. árkokban (29.kép) egy „fonatos” szerkezetű sövényrel is erősített fal kiszedett metszete került elő. Ettől északra egy tölcésesen mélyülő árkot találtunk. A sövényfaltól keletre egy, a rendszer szerkezetébe illeszkedő köves omladékot találtunk, melynek faragott kő- és téglanyaga a déli metszettelalatt húzódó kőfalhoz tartozhattak. Sajnos a kutatóárkok rendszere arra nem volt elegendő, hogy az objektumok között szorosabb alaprajzi összefüggést megállapíthassunk.

Az új kutatási eredmények mind Aquincum topográfiájához, mind pedig Aquincum történetéhez eddig ismeretlen, új adatokat szolgál-

Further to the south, the cross-section of a double moat could be seen in the section. No layers associated with this fortification system could be identified. The moat fill contained but a few, non-characteristic pot sherds. The ditch that had opened from the natural spring's basin detected in Trench 97/I probably formed the north to south stretch of the moat associated with the fortification system.

97/II and 97/IV contained remains of the features that had been located within the system of fortifications. Post holes, a small ditch and a rectangular, semi-subterranean feature were excavated in Trench 97/II. The fill of this latter feature contained fragments of domestic pottery and a bone tool. A baking plate was also found in one of its corners. The imprint of a wall reinforced by a woven twig structure came to light in Trench



29. kép

tattak. Topográfiailag a katonaváros és polgárváros közötti terület egy korai, katonai jellegű objektumának sikerült a nyomára bukkanni. Történetileg az adatok arra utaltak, hogy az objektum a katonaváros északi temetőjének megnyitását megelőző korszakban volt használatban, azaz a 2. század első évtizedei előtt. Ugyancsak erre az időszakra utal a Szentendrei út keleti oldalán, éppen ezzel az objektummal azonos magasságban előkerült cölöpös szerkezetű építmény is (ZSIDI 1995 38–44), melynek összefüggése az újonnan feltárt objektummal azonban további kutatást igényel.

Zsidi Paula

Irodalom–Literature

HAMPEL 1991 – HAMPEL J., Az ún. Raktárreтен lelt temető sírjai. Budapest Régiségei 3–4 (1891) 48–80.

ZSIDI 1990 – ZSIDI P., Untersuchungen des Nordgräberfeldes der Militärstadt von Aquincum. Römisches Limes in Österreich (1990) 723–729.

ZSIDI 1995 – ZSIDI P., Kutatóárok az aquincumi katonaváros északkeleti peremén. Aquincumi Füzetek 1 (1995) 38–44.

97/IV (Figure 29). A funnel-like ditch was dug north of this wall. East of the twig structure, stony rubble was found that fitted within the system of the fortification structure. The carved stone and brick material of this fill must have belonged to the stone wall that ran below the section wall. Unfortunately, our system of test trenches was not sufficiently elaborate to allow relationships to be established between the ground plans of these internal features.

These new results contributed new data to previously unknown aspects of both the archaeological topography and the history of Aquincum. In a topographic sense, a new early military feature lying between the Military and Civil Towns was brought to light. Historical data suggest that this feature was in use during the period that preceded the opening of the northern cemetery associated with the Military Town. This corresponds to the time prior to the first decades of the AD 2nd century. Previously, another construction with timber structure was discovered on the eastern side of Szentendrei Street (ZSIDI 1995 38–44). It falls exactly in line with the features under discussion here, although its connection to the newly discovered features needs further investigation.

Paula Zsidi